

*Ємельянов Артур Станіславович,
заступник Голови Вищого господарського суду України*

РОЛЬ ГОЛОВИ СУДУ В ПРОЦЕСІ ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

З прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» точиться багато дискусій на тему відсутності можливості реагування голови суду на звернення громадян і представників юридичних осіб щодо порушень з боку суддів.

Метою мого сьогоднішнього виступу є доведення того, що відповідно до чинного законодавства участь голови суду в процесі притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності є не тільки можливою, а й необхідною.

На відміну від Закону України «Про статус суддів», чинне законодавство дійсно не містить прямої норми щодо права голови суду ініціювати дисциплінарне провадження стосовно конкретного судді. Водночас, згідно із статтею 84 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» право на звернення зі скаргою (заявою) на поведінку судді, яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність останнього, має кожен, кому відомі відповідні факти.

Статтею 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлено перелік підстав, з яких суддю може бути притягнуто до відповідальності у порядку дисциплінарного провадження, серед яких істотні порушення норм процесуального права при здійсненні правосуддя, систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, порушення вимог щодо неупередженого розгляду справи.

Зважаючи на безпосередню участь голови у забезпеченні організаційно-розпорядчої роботи суду, обізнаність керівника суду з проблемними питаннями та щоденне спілкування із суддівським корпусом позиція керівництва суду має велике значення при прийнятті рішення за матеріалами дисциплінарного провадження.

Такий підхід підтверджується досвідом інших країн. Наприклад, у Польщі для суддів судів загальної юрисдикції при дисциплінарному провадженні судом першої інстанції є апеляційний суд, другої — Верховний суд. У Бельгії дисциплінарна справа щодо судді розглядається головою його суду, першим головою апеляційного суду або загальними дисциплінарними зборами апеляційного чи касаційного суду залежно від рангу судді і тяжкості порушення або санкції, що застосовується.

Необхідність безпосередньої участі голови суду в процесі притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності обумовлюється його окремими повноваженнями: по-перше, це здійснення прийому громадян і представників юридичних осіб з питань організації та забезпечення діяльності суду, по-друге, це аналіз судової практики.

Згідно з нормами Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (статті 27, 29, 34, 41), якими передбачено повноваження голів суддів різних інстанцій, керівництво суду

представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами. Варто зазначити, що учасники судового процесу, які вважають, що їх права порушені, частіше за все звертаються з відповідними заявами чи скаргами саме до голови суду. Отже, про можливі підстави, за якими суддю може бути притягнуто до відповідальності у порядку дисциплінарного провадження, голова суду може дізнатися зі звернень або скарг громадян.

У випадку звернень громадян та юридичних осіб щодо системних порушень з боку суддів, наприклад недотримання строків розгляду справи, складання повного тексту рішення тощо, з метою проведення попередньої перевірки таких обставин голова суду може створювати комісію, до складу якої можуть бути включені заступник голови суду, окремі судді, керівник апарату, начальники відділів діловодства, аналітики і статистики. Результати перевірки слід оформлювати актами та протоколами комісії. Відповідні висновки комісії доцільно виносити на розгляд зборів суддів. Впевнений, що такий механізм перевірки можливих порушень з боку суддів дозволить забезпечити незалежність і недоторканність суддів, а також відповідатиме міжнародним стандартам у сфері судочинства, згідно з якими у дисциплінарному провадженні щодо суддів повинні брати участь самі судді.

Відповідно до пункту 5.3 Європейської Хартії про статус суддів кожна особа повинна мати можливість оскаржити неправильно винесене рішення у конкретній справі до незалежного органу. Якщо в результаті повного та ретельного розгляду цей орган виявить безперечне порушення з боку судді, він має повноваження передати справу на розгляд дисциплінарної інстанції або, принаймні, рекомендувати здійснити таку передачу органу, що має відповідну компетенцію згідно із судовим законом.

Таким чином, відповідно до міжнародних норм суди вищих інстанцій, які переглядають справи, повинні мати право ініціювати

дисциплінарне провадження щодо конкретного судді.

Відомо, що сьогодні в кожному суді господарської юрисдикції чи не найактивніша робота ведеться у напрямі аналізу та узагальнення судової практики. Вищий господарський суд України неодноразово давав рекомендації головам судів щодо необхідності постійного проведення в судах аналізу підстав скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядку. На мою думку, саме під час таких заходів можна виявити як поодинокі, так і системні порушення суддями норм процесуального та матеріального права, котрі відповідно до пункту 1 частини 1 статті 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» можуть бути підставою для порушення дисциплінарного провадження.

Варто зазначити, що згідно з нормами статей 29, 34 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» повноваження щодо організації вивчення та узагальнення судової практики, контролю над веденням та аналізом судової статистики, належать головам апеляційних і касаційних судів. Із системного аналізу вищезгаданих норм можна дійти висновку, що ініціатива порушення дисциплінарного провадження з підстав, викладених у пункті 1 частини 1 статті 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», належить саме керівництву апеляційних і касаційних інстанцій.

Таким чином, про можливі підстави, за якими суддю може бути притягнуто до відповідальності у порядку дисциплінарного провадження, голова суду може дізнатися зі звернень громадян або за результатами узагальнення судової практики.

Впевнений, що активна участь голови суду або голів судів вищих інстанцій у процесі притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності сприятиме підвищенню об'єктивності дисциплінарного провадження, врахуванню всіх можливих критеріїв оцінки діяльності судді, забезпеченню незалежності та недоторканності суддів у процесі перевірки відповідних матеріалів.

Необхідність участі керівництва суду в

дисциплінарному провадженні підтверджується також практикою витребування Вищою кваліфікаційною комісією суддів України у голів судів характеристики на суддю, щодо якого порушено питання про притягнення до відповідальності. Разом з тим, визначена Законом України «Про вищу раду юстиції» та запроваджена Законом України «Про судоустрій і статус суддів» процедура дисциплінарного провадження щодо судді

не містить прямих норм щодо обов'язкової участі в ній голови суду.

Відтак вважаю необхідним і спрямованим на підвищення об'єктивності рішень Вищої ради юстиції доповнення вищезазначених законів нормами щодо можливості участі голів судів усіх інстанцій у дисциплінарному провадженні, а також обов'язковості врахування їх висновків стосовно конкретних суддів.

Список використаних джерел

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Офіційний вісник України. — 2010. — № 55/1. — Ст. 1900.
2. Про статус суддів : Закон України від 15.12.1992 р. № 2862-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 8. — Ст. 56.
3. Про вищу раду юстиції : Закон України від 15.01.1998 р. № 22/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 25. — Ст. 146.
4. Європейська Хартія про статус суддів / Рада Європи від 10.07.1998 р.
5. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. — К., 2010. — 488 с.